

PAU ALABAJOS

La cultura valenciana, vint anys després del tsunami

Amb el canvi polític que es va produir a les eleccions de 2015, el País Valencià ha experimentat un viratge dràstic des del punt de vista de les polítiques culturals institucionals. Durant les dues dècades que el Partido Popular va estar en el poder (1995-2005) òbviament que es van fer certes coses al camp de l'art i la cultura i, evidentment, algunes d'aquestes van ser coses molt interessants. Només caldria!

Però hi ha diferències simptomàtiques entre la manera d'entendre la cultura per part del PP i la manera que té de considerar-la actualment el Govern del Botànic: sobretot, i és una cosa que em sembla de vital importància, la diferència més significativa, al meu entendre, és de quina manera la institució es relaciona amb els agents culturals, ja siguen particulars o associacions.

Durant molt de temps, i parle des de la meua experiència com a secretari del Col·lectiu Ovidi Montllor (COM)–Associació de Músics i Cantants del País Valencià, i per les converses mantingudes amb portaveus i membres d'altres entitats culturals cosines germanes, va ser pràcticament impossible concertar una cita amb el conseller o consellera de torn per part d'aquelles associacions que representaven un sector cultural concret i que s'havien manifestat públicament de manera crítica amb la gestió dels populars. La cartera de Cultura, que va passar per les mans de nou consellers i conselleres diferents durant aquells vint anys (Fernando Villalonga, Marcela Miró, Francisco Camps, Manuel Tarancón, Esteban González Pons, Ale-

Pau Alabajos (Torrent, 1982) és un cantautor valencià fortament compromès, en actiu des de 2003. Ha publicat set compactes i ha fet desenes de recitals. És secretari del Col·lectiu Ovidi Montllor. A les eleccions municipals de 2015 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Torrent, en la candidatura de Compromís

jandro Font de Mora, Trinidad Miró, Dolores Johnson i María José Catalá) girava l'esquena conscientment a un percentatge importantíssim de professionals a causa de les seues idees polítiques. I com a conseqüència d'aquesta manca de comunicació fluida, durant dècades, no es van implementar les necessàries accions concretes de promoció i millora en molts àmbits, bàsicament perquè els governants d'aquell moment no van seure a parlar mai amb els interlocutors d'aquestes disciplines artístiques i, per tant, eren totalment desconixedors dels problemes i hàndicaps corresponents a aquelles realitats culturals.

Encara és massa prompte per a fer un diagnòstic sobre la gestió del nou conseller, Vicent Marzà, però sí que hi ha una cosa que ha canviat diametralment en la seua manera de fer les coses: el primer que va decidir el nou conseller, només assumir les responsabilitats governamentals, va ser organitzar una ronda de converses i reunions amb totes les entitats i associacions que representaven algun sector cultural concret de l'àmbit artístic i cultural valencià. Va establir un calendari de trobades amb els professionals de cada disciplina i representants de la indústria per conèixer-ne l'estat de la qüestió i per a fer-ne un balanç de prioritats i accions preferents: diàleg, una interacció necessària perquè institucions i professionals treballen conjuntament, amb una certa unitat d'acció i amb estratègies i objectius compartits.

Evidentment, les polítiques culturals que es poden dur a terme estan profundament condicionades pels efectes retardats de la crisi econòmica i social a l'Estat espanyol i també, per què no dir-ho, per la situació dramàtica de les arques públiques que van heretar els nous inquilins de la Generalitat Valenciana després de vint anys de grans inversions en obres faraòniques i grans esdeveniments, una tirallonga de corrupteles i malversació de fons i un deute colossal que costarà anys i panys a recuperar. Tot això, sumat a un infrafinançament històric que limita considerablement les apostes que es poden fer en matèria cultural i que ens discrimina respecte a altres comunitats autònomes de l'Estat, cosa que ens situa per sota de la mitjana espanyola d'inversions per habitant.

LA MÚSICA EN VALENCIÀ, PUNTA DE LLANÇA

Amb aquest context complicadíssim, ja durant la darrera etapa de María José Catalá com a consellera de Cultura, molts artistes s'adonaren que si volien treballar i assolir els seus objectius professionals, ho havien de fer de manera autogestionada i driblant les travetes que les institucions públiques els anaven posant al llarg del camí. D'aquesta manera i per posar un exemple gràfic, molts grups i solistes (em centraré principalment en la disciplina que millor conec, que és la música) van

decidir arriscar-se i recuperar alguns dels equipaments culturals més importants del cap i casal que els havien sigut vedats durant molts anys: Obrint Pas va fer un colp a la taula amb un doble *sold out* als seus concerts de comiat en acústic al Teatre Principal; Al Tall també va penjar les bandúrries, els guitarrons i els llaüts per darrera vegada en un Palau de Congressos a rebentar; La Gossa Sorda va omplir la plaça de bous amb un concert a mitges amb Calle13 (dues setmanes després de les eleccions de 2015) i jo mateix vaig tenir l'immens honor de celebrar els meus deu anys de carrera musical amb un concert simfònic al Palau de la Música de València que també va exhaurir totes les localitats.

Tots aquests concerts es van gestionar abans que el PP abandonara les institucions públiques valencianes. Es van organitzar sense suport institucional, amb un gran risc econòmic per als promotors, però amb el convenciment que el públic estaria a l'altura de les circumstàncies. Durant els moments més negres de la democràcia, amb tots els organismes públics en contra, es va posar en marxa de manera pseudoclandestina una *conselleria de cultura alternativa*, com la va definir molt bé Feliu Ventura, que estava formada per totes aquelles associacions culturals, plataformes en defensa de la llengua i del territori, col·lectius de base als pobles i comarques, partits polítics progressistes a nivell local, sindicats d'estudiants i moviments juvenils, Escola Valenciana i La Gira, Acció Cultural del País Valencià i els Casals Jaume I... Estem parlant de milanta iniciatives sense ànim de lucre i des del voluntarisme militant, que van constituir un circuit alternatiu perquè els artistes valencians tingueren un punt de trobada amb un públic que augmentava exponencialment a mesura que passaven els anys i anaven proliferant desenes i desenes de festivals d'estiu, cicles de concerts, sopars Estellés... D'alguna manera, aquesta xarxa va permetre que molts artistes tingueren la possibilitat de professionalitzar-se mínimament, que pogueren viure (o sobreviure) amb les seues pròpies cançons i actuacions en directe i això va desembocar, fet i fet, en una lenta però engrescadora consolidació de l'escena musical valenciana.

CREATIVITAT EN LA SEUA MÀXIMA ESPLENDOR

La música en la nostra llengua es troba en un moment creatiu dolcíssim. Hi ha xifres objectives que ho demostren: cada vegada hi ha més grups i solistes professionalitzats i que duen endavant projectes interessants als escenaris; el ventall estilístic que conreen els nostres artistes és sensiblement més ric i divers que fa una dècada (ara mateix tenim representants solvents en gèneres relativament nous com ara la música electrònica, el *hip-hop* i el mestissatge, passant pels estils més tradicionals, com ara la cançó d'autor, el folk i les músiques d'arrel i els centenars de matisos

que hi ha entre el pop i el *rock and roll*: cada volta es fa més complicat etiquetar i distribuir en calaixos estancs la producció discogràfica dels nostres artistes).

Com que les xifres de venda ja no són una variable simptomàtica en un moment en què els CD i els vinils s'han convertit directament en peces per a col·leccionistes, destinats principalment a fetitxistes i/o romàntics perduts i no tant al gran públic, que se conforma amb gaudir efímerament de la música en directe o a través de l'*streaming* o reproducció en temps real, més impersonal i fred, però absolutament més còmode i immediat, podem també treure pit de la quantitat de reproduccions en línia que grups com Obrint Pas, La Gossa Sorda, Aspencat, Auxili i Zoo acumulen a conegudes plataformes com Spotify o Youtube, que sempre es troben encapçalant el top25.

D'altra banda, podem fixar-nos també en la implantació social que tenen els Premis Ovidi Montllor en el panorama dels mitjans de comunicació valencians. Enguany celebrem l'onzena edició (que es diu prompte!) i els resultats d'aquests guardons donen sempre lloc a reportatges, cròniques, anàlisis de la collita discogràfica anual que es publiquen a les pàgines de mitjans privats tradicionals en paper (com *Levante-EMV* i *La Vanguardia*) i en noves plataformes de divulgació digital i portals més autogestionats (com ara *Vilaweb*, *La Veu*, *TresDeu*, etc.). Podem dir que les expectatives que genera aquesta cerimònia, que ha format part els últims dos anys de la programació de la fira sectorial Trovam-ProWeekend que s'organitza a mitjans de novembre a Castelló de la Plana, parlen per elles mateixes: sobretot tenint en compte la mancança d'uns mitjans de comunicació públics d'incidència massiva com haurien d'haver sigut, en condicions normals i naturals, Canal9 i Ràdio9 (mentre escric aquestes línies ha començat a emetre a través de la 102.2 de la FM la nova ràdio À Punt i les cançons de grups i solistes valencians han sigut les que han trencat el silenci mediàtic, d'ençà que es va abaixar la persiana de RTVV durant l'etapa d'Alberto Fabra com a president de la Generalitat Valenciana i que ens va deixar orfes de mitjans de comunicació públics i en la nostra llengua. Les primeres sensacions són molt encoratjadores, estarem a l'aguait!).

També podríem parlar evidentment del gran nombre de festivals d'estiu i nits de rock que han proliferat al llarg i ample de pobles i comarques del País Valencià: és una prova fefaent que la quantitat de públic està augmentant a poc a poc i que la fórmula, ara per ara, funciona com a alternativa d'oci per a joves i no tan joves.

Totes aquestes qüestions, sumades a la incipient projecció internacional d'algunes de les propostes més punteres del panorama, o afegides a la retroalimentació amb altres disciplines artístiques (grups i solistes posant banda sonora a produc-

cions de dansa i de teatre, projectes a mitjan camí entre la literatura i la música o autors i autores signant les sintonies per a continguts culturals audiovisuals), aporten sobers motius per a pensar que, a nivell creatiu, ens trobem en un moment esplendorós pel que es refereix a la música en valencià.

Òbviament, no tot són flors i violes: no podem caure en el triomfalisme acrític. Hi ha algunes assignatures pendents, alguns punts febles que la nostra escena musical hauria d'abordar el més prompte possible per tal de garantir-se un futur encara més prometedor.

UNES REIVINDICACIONS SINDICALS CRÒNIQUES

Un dels reptes fonamentals i prioritaris als quals s'enfronta l'escena de la música en valencià és el de garantir els drets dels seus treballadors i treballadores, d'assolir unes condicions laborals dignes per al sector. No és un problema nou: des de la primera assemblea fundacional del COM allà per l'any 2005, una de les reivindicacions que més debats encesos generava era la d'interactuar col·lectivament davant de les iniciatives públiques i privades. Si els actors i actrius tenien un conveni col·lectiu que marcava una sèrie de drets salarials i de garanties laborals, per què els músics havíem de ser menys?

Tècnicament, els problemes dels músics són els mateixos que els de qualsevol treballador de la cultura i les arts escèniques: la precarietat laboral. No gaudim d'una estabilitat econòmica perquè fem una feina bastant estacional i que depèn de la nostra capacitat creativa i de la connexió amb el públic, moltes vegades condicionada per factors externs (*managements*, productores, discogràfiques, institucions, mitjans de comunicació). Com no tenim una nòmina fixa cada mes, hem d'administrar-nos molt bé l'economia domèstica o compaginar-la amb altres feines per a poder arribar a fi de mes. Això ens converteix, *de facto*, en potencials treballadors autònoms. Perquè les institucions públiques i privades (sobretot ajuntaments) ens exigeixen que emetem factures oficials, com no podia ser d'una altra manera, però ens trobem que de vegades els músics no tenim el volum de concerts mensuals suficients com per a fer rendible pagar les dotze quotes de dos-cents cinquanta euros d'autònoms. Hi ha mesos de temporada mitjana-alta que no ens costa gens arribar-hi, des de març a octubre principalment, quan l'oratge és propici, però hi ha altres mesos molt fluixos, novembre, desembre, gener i febrer, durant els quals les inclemències del temps no acompanyen i és més complicat que isquen els números. A més a més, cal tenir en compte que els artistes tenen concerts en tant que disposen de treballs discogràfics o espectacles nous per a presentar en directe i que la vida útil d'aquestes creacions és d'un parell d'anys,

com a molt: les gires no duren mai més de vint-i-quatre mesos. Això vol dir que hi ha moltes setmanes que els autors i les autores no poden fer concerts (i, per tant, rebre ingressos) perquè han de tancar-se a la sala d'assajos per a poder compondre noves cançons i centrar-se en la preparació de material nou. També han d'invertir algunes setmanes per a assajar conjuntament el projecte imminent de cara a la gravació i a la gira de presentació i algunes setmanes més per a enregistrar el disc dins de l'estudi, per a masteritzar-lo, per a gravar els videoclips de promoció, la sessió de fotos per al dossier de premsa, per a coordinar del disseny artístic del CD i la fabricació física de les còpies a la impremta.

Un percentatge altíssim dels discos que es publiquen cada any al País Valencià són auteditats, o s'editen en segells discogràfics paraigua que pertanyen a les diferents agències de *management* del sector i que no constitueixen un negoci en si mateix, sinó que garanteixen un servei perquè els artistes puguin difondre els seus nous projectes. El volum de negoci es troba en les contractacions de la música en directe i en el marxandatge i ja no en la venda de CD (darrerament ha abaixat la persiana Mésdemil, el segell que més discos editava de tot el país!), que ara mateix serveix fonamentalment per a recuperar la inversió realitzada (estudi de gravació, disseny, fàbrica i distribució) i els guanys de les vendes es van guardant en una caixeta per al següent projecte discogràfic. Les plataformes de micromecenatge han ajudat moltíssim, en aquest sentit, a grups i solistes emergents i no tan emergents, que han pogut portar a terme projectes ben ambiciosos amb el suport econòmic dels seguidors i seguidores, que inverteixen per avançat uns diners en la consecució de la labor creativa dels artistes a canvi d'una sèrie de recompenses, que van des de l'aparició dels seus noms i cognoms als crèdits, fins a una còpia signada del disc en exclusiva o entrades i promocions per a actuacions especials.

És per això, que han sorgit diverses cooperatives de facturació, com Factoo, Músics de Girona, Músicos Siglo XXI o Tú la Música y Yo el Papeleo, que tracten de cobrir una necessitat burocràtica: aquells músics que no obtenen els bolos suficients en un any com per a pagar-se les quotes d'autònoms disposen ara mateix de la possibilitat de facturar a través d'aquestes iniciatives al purgatori de la legalitat. Un pedaç per a un problema que no hauria de ser-ho. És la rigidesa fiscal de l'Estat espanyol la que crea el conflicte i la que no posa els mitjans adequats per trobar-hi solucions: hi ha països europeus com ara França que entenen que el sector cultural i creatiu és un sector estratègic de la societat i, per tant, atorguen un estatus especial a aquest tipus de treballadors i treballadores més vulnerables davant la precarietat laboral, considerant-los *intermittents du spectacle*. Què vol dir això? Això significa

que si aquests treballadors han cotitzat almenys 507 hores treballades durant un període de dotze mesos seguits dins del món de l'espectacle (aproximadament 42 actuacions, per fer-se una idea, que administrativament equivalen a 12 hores treballades en una producció cultural estàndard en dies discontinus), l'Estat francès hi preveu una *prestació transitòria o de readmissió* equivalent a tres mesos del salari mínim interprofessional (que a França és de 1350 euros, 45 euros per dia!) durant els mesos concrets que els músics no tenen feina estacional, estan treballant en la composició del seu pròxim CD o desitgen gaudir d'un merescut període de vacances sense haver de fer malabarismes amb l'economia casolana! També hi ha un altre detall importantíssim i és que l'IVA cultural de l'Estat espanyol és del 21% i el de França és del 5,5%: les xifres de consum cultural evidentment estan completament influïdes per aquests percentatges impositius, tenint en compte que moltes vegades els preus finals esdevenen prohibitius per als usuaris i usuàries.

Molt recentment ha començat a fer les seues primeres passes el SIMUV, el sindicat de la música valenciana, que té entre els seus objectius principals el de consensuar un conveni col·lectiu per als treballadors i treballadores de la nostra escena musical, sense distinció de llengües ni estils. Aquest conveni seria una ferramenta indispensable per tal de combatre la vulnerabilitat i inestabilitat a la qual al·ludíem adés i ens equipararia, d'alguna manera, a altres sectors professionals de les arts escèniques, com per exemple l'escena teatral, que ens porta uns quants anys d'avanatge. Sembla que s'ha posat una primera pedra, haurem d'estar a l'expectativa i consolidar entre totes i tots uns bons fonaments per a l'edifici.

UNA ESCENA PARITÀRIA

Ens enfrontem també a un altre problema greu, i és la mancança de dones en la primera línia de foc de la nostra escena musical. La paritat als cartells dels diferents festivals, cicles i programacions rarament s'acompleix, en molt poques ocasions s'hi garanteix la proporcionalitat. Molt sovint perquè els gestors i gestores culturals no prioritzen aquesta sensibilitat a l'hora de seleccionar els grups i solistes participants a les iniciatives que impulsen o coordinen, ja siga des de l'àmbit públic o des de l'àmbit privat. Altres vegades, per pura desconeixença dels mateixos programadors (que és una conseqüència directa de tenir molt poques dones dalt i baix de l'escenari: els llocs amb més visibilitat els han copat des de temps immemorials els homes, que sempre ho han tingut més fàcil socialment per a accedir a aquestes posicions de protagonisme, pels efectes col·laterals d'una educació heteropatriarcal i una cultura fal·locèntrica que predisposa el rol que ha de jugar cada gènere a tots els àmbits de les nostres vides).

Per a lluitar contra aquesta invisibilitat de les dones que fan música en directe, ha sorgit al País Valencià un col·lectiu que es diu Fusa Activa. Ja porta uns quants anys en funcionament, i a banda de denunciar públicament les situacions de discriminació femenina dins de l'escena musical valenciana, han creat una base de dades en línia amb una relació de tots els grups i solistes, també sense cap mena de distinció de llengües ni estils, que compten amb dones dins de les seues formacions. D'aquesta manera, aquelles persones que tinguen la responsabilitat de confeccionar el cartell col·lectiu final de festivals, mostres i cicles ja no trobaran l'excusa en la desconexió de propostes artístiques femenines: hi apareixen totes indexades i actualitzades i s'hi pot accedir gratuïtament, amb un sol clic.

És cert que no només existeix aquest desequilibri pel que fa a la part artística, damunt de l'escenari i sota la llum dels focus. Ens trobem també amb el mateix problema en la major part dels sectors professionals adjacents a la música: per posar un exemple gràfic, durant els meus quinze anys de carrera no he treballat mai, ni una sola vegada, amb una dona tècnica de so. Sempre han sigut homes els qui exercien aquesta tasca als centenars i centenars de festivals, cases de cultura, teatres, auditoris i sales de concerts amb els quals he interactuat.

És veritat que en determinats gèneres com la música clàssica, i sobretot pel que fa als instruments de corda (violoncels, violes, violins), o en les feines més administratives i de gestió (oficines de *management*, segells discogràfics i programació cultural) sí que podem trobar una major quantitat de dones amb un cert protagonisme, però són les excepcions que confirmen la regla. Cal impulsar i promoure iniciatives que ajuden a reequilibrar el nombre d'homes i dones que es dediquen a la música i als oficis associats. És una responsabilitat de totes i tots: de les companyes que van apoderant-se progressivament i estan agafant a poc a poc un paper més significatiu en els sectors culturals; dels companys que decideixen formar un grup per primera vegada o dels solistes que han d'escollir les persones que els acompanyaran a les taules; dels homes que compartim espais escènics, estudis de gravació i sales d'assaig amb dones i que de vegades hauríem de fer una passa enrere, dir les coses d'una altra manera, no excedir-nos en el nostre afany de protagonisme, domar la nostra testosterona. Hem de ser conscients dels nostres privilegis i ens correspon a nosaltres, els homes, temperar sensiblement les nostres actituds de competitivitat agressiva, de notorietat exacerbada o de paternalisme ofensiu. ☹